

ZADRUGA

:: :: Glasilo „Zadružne Zveze v Celju“. :: ::

DR. ANTON BOŽIČ:

Pregled glavnih določb avstrijskega moratorija.

K cesarski odredbi od 27. septembra 1914 drž. zak. šte. 261, katere besedilo je prinesla zadnja številka »Zadruga«, se je med tem pridružila naredba od 13. oktobra 1914 drž. zak. šte. 280, s katero je bil spremenjen § 1 odstavek 2 prvoimenovane cesarske naredbe. Vsled vedno se pojavljajočih novih odredb se določbe moratorija s tako naglico izpreminjajo, da je za nejurista zelo težko, se v tej snovi spoznati in orijentirati. In vendar je posebno za člane načelstev pri zadrugah neobhodno potrebno, da vedo vsaj glavne določbe moratorija. Iz vprašanj, ki so došla na Zadružno Zvezo, posnamem, da dela mnogim pouk iz zakona samega težave. Zato hočem razpredeliti glavne določbe moratorija v vprašanja in odgovore, izpustiti manj važne določbe in s tem omogočiti vsaj delno razumevanje cesarskih naredb o moratoriju.

Katere terjatve spadajo pod moratorij?

Pod moratorij spadajo zasebnopravne denarne terjatve, všteti terjatve iz menic, čekov in zavarovalnih pogodb, ki so nastale pred 1. avgustom 1914.

Ne spadajo pod moratorij javnopravne terjatve, kakor davki, desetek, pristojbine, doneski k cerkvenokonkurenčnim potrebam; ne spadajo dalje pod moratorij terjatve na blagu, kakor zahtevki na izročitev kake živali, zaradi lastnine, motenja posesti, prepustitev najemnih prostorov, priznanje pogodb itd.; ne spadajo pod

moratorij denarne terjatve, ki so nastale po 1. avgustu 1914, torej vse terjatve iz kupčij, dedščin, odškodnin itd. iz časa po 1. avgustu 1914. Kajti zakon gre iz tega stališča: kdor je sklenil pogodbe, katerih posledica so denarne terjatve, pred 1. avgustom t. l., ta ni mogel upoštevati pri sklepu pozneje naenkrat nastale vojne in njenih posledic; kdor pa je sklepal pogodbe, kupčije itd. po 1. avgustu t. l., ta je za vojno stanje in njega posledice že vedel in pri sklepu upošteval.

Katere plačilne obroke določa moratorij za zasebno-pravne denarne terjatve iz časa pred 1. avg. 1914?

Plačilni obroki za moratoriju podvržene terjatve so ti-le:

1. pri menicah in čekih se mora plačati 25⁰/₀ terjatve, najmanj 100 K ter vse obresti in postranske stroške v sledečih rokih:

- a) če je menica zapadla najkasneje 14. avgusta 1914 ali poprej, se mora plačati teh 25⁰/₀, najmanj 100 K, obresti od cele terjatve in postranske stroške dne 14. oktobra 1914, ostanek terjatve pa 30. novembra 1914.
- b) Če je zapadla menica med 15. avgustom in 30. septembrom 1914, se mora plačati 25⁰/₀, najmanj 100 K, obresti od cele terjatve in postranske pristojbine (provizijo, protestne stroške, stroške povratnega računa in opominov) 61. dan po prvotni zapalosti, n. pr. če je zapala menica 1. septembra, mora se plačati 25⁰/₀, najmanj 100 K, obresti od cele glavnice in postranske pristojbine 61. dan po 1. septembru, to je 31. oktobra 1914, ostanek pa 30. novembra 1914.
- c) Če je zapadla ali zapade menica med 1. oktobrom in 30. novembrom 1914, se mora plačati četrtno (25⁰/₁₀) terjatve ali najmanj 100 K, obresti od cele glavnice in vse postranske stroške na dan zapalosti, vendar ne prej kakor dne 14. oktobra 1914, ostanek terjatve pa 61. dan po zapalosti. Torej če je menica zapadla 6. oktobra 1914, se mora plačati četrtno, najmanj 100 K s pripadki dne 14. oktobra 1914, ostanek pa 61. dan po zapalosti, to je 6. decembra 1914; če je menica zapadla 20. oktobra 1914, je plačati četrtno glavnice z obrestmi in stroški na dan 20. oktobra 1914, ostanek pa 61. dan po 20. oktobru, to je 20. decembra 1914. 25⁰/₀, najmanj 100 K, se razume tako, če menica znaša 200 K, znesse četrtna 50 K; plačati pa v tem slučaju ni

50 K, ampak 100 K. Če se glasi menica na 500 K, znaša četrtnina 125 K, plačati je ta znesek. Če se glasi menica na 80 K, je plačati celo glavnico.

2. pri drugih zasebnopravnih denarnih terjativah iz časa pred 1. avgustom je plačati 10% in 15% oziroma 25% terjatve z vsemi obrestmi in postranskimi stroški ter ostanek terjatve v sledečih rokih:

- a) če je zapadla terjatev v plačilo najkasneje 14. avgusta ali poprej, se mora plačati 10% terjatve, potem obresti cele terjatve in vse postranske stroške dne 14. oktobra 1914, 15% terjatve, obresti od celega ostanka terjatve dne 14. novembra 1914, ostanek terjatve pa dne 10. novembra 1914.
- b) Če je zapadla terjatev v plačilo med 15. avgustom in 30. septembrom 1914, se mora plačati 25% cele terjatve z obrestmi od cele terjatve in vse postranske stroške (n. pr. opomine) 61. dan po zapalosti, ostanek terjatve z daljnimi obrestmi in stroški pa 30. novembra 1914.
- c) Če je zapadla terjatev v plačilo med 1. oktobrom in 30. novembrom 1914, se mora plačati 25% (četrtno) cele terjatve z vsemi obrestmi in postranske stroške na dan zapalosti, vendar ne prej kakor 14. oktobra 1914, ostanek terjatve z daljnimi obrestmi in stroški pa 61. dan po zapalosti.

Katere zasebnopravne denarne terjatve iz časa pred 1. avgustom 1914 so iz moratorija izvzete?

1. Terjatve iz službenih in mezdnih pogodb, n. pr. delavcev, dninarjev, krojačev, kovačev, sploh obrtnikov, zdravnikov, odvetnikov itd.
2. Terjatve iz najemninskih in zakupnih pogodb.
3. Terjatve iz blagovnega prometa na podlagi pogodb iz časa pred 1. avgustom 1914.
4. Terjatve bolniških blagajn.
5. Terjatve na obrestih vknjiženih terjatev.
6. Terjatve na rentah in preživninah.
7. Terjatve za Rudeči križ.
8. Terjatve na kuponih od državnih dolgov, zastavnih pisem in bančnih zadolžnic.
9. Terjatve zastavnic.
10. Terjatve iz zavarovalnih pogodb nasproti zavarovalnicam s posebnimi omejitvami in s posebnim ozirom na življensko zava-

rovanje. Opomniti je, da so zavarovalne premije pri zavarovanju zoper škode in nezgode moratoriju podvržene, premije pri zavarovanju na življenje pa ne, ako zavarovalnica premijo terja in v zakonu navedene pozive stavi.

Koliko se sme vzdigniti na tekoči račun?

Tekoči računi so pri deželnih in delniških bankah, posojilnicah in rajfajzenovkah. — **Razume se vedno tekoči račun iz časa pred 1. avgustom 1914.** Po 1. avg. 1914 ustanovljeni tekoči računi ne spadajo pod moratorij, ampak se je ravnati pri njih po medsebojnem dogovoru.

I. Pri tekočih računih iz časa pred 1. avgustom 1914 se sme za navadno tekom enega meseca od vloge z dnem 1. avgusta vzdigniti:

- a) pri bankah 5 %, najmanj 400 K,
- b) pri drugih kreditnih zavodih 2 %, najmanj 200 K,
- c) pri rajfajzenovkah do 50 K.

Izjeme:

II. Brez omejitve, — tudi cela vloga v tekočem računu se sme vzdigniti, ako se rabi denar

- a) za izplačilo mezd, najemnin, obresti in anuitet,
- b) za plačila davkov, pristojbin, državnih dolgov itd.,
- c) na zahtevo občin, okrajev in dežel za plačila obresti dolgov,
na zahtevo bank in zavodov, ki izdajejo zastavna pisma za plačila obresti in za odkup zadolžnic,
na zahtevo javnopravnih zavarovalnic, ako rabijo denar za izpolnitev svojih obveznosti nasproti zavarovancem,
- d) na zahtevo sodišč od njih naložen denar,
- e) na zahtevo odvetnikov in notarjev, ako rabijo denar za izpolnitev sodnijskih naročil ali za stranke v svrhu izplačila moratoriju nepodvrženih terjatev.

III. V času med 1. avgustom in 30. novembrom 1914 smejo vzdigniti do 50 % (polovico) vloge na tekoči račun taki kreditni zavodi, ki rabijo denar za izplačilo vlog v tekočem računu ali na hranilne knjižice. — Izplačila slednje navedenih zavodov pa se morajo držati mej moratorija.

Posojilnice in rajfajzenovke smejo torej od svoje dne 1. avgusta 1914 obstale vloge na tekoči račun vzdigniti pri bankah,

kreditnih zavodih in Zadružnih zvezah polovico, do 50 %, le v slučaju, če se same pri svojih izplačilih drže natanko moratorija, in same ne izplačujejo več kakor jim predpisuje moratorij. Za nova posojila n. pr. ali za večja izplačila, kakor so določena v moratoriju, banka, Zadružna Zveza ni dolžna denar dati.

Kako je s kliring - prometom?

Prepis iz enega tekočega računa na drug tekoči račun pri enem in istem zavodu n. pr. pri poštni hranilnici, pri bankah, pri Zadružni Zvezi se sme zahtevati brez omejitve glede zneska. Tudi nove konti se s preodkazom lahko otvori. Ne sme se pa zahtevati izplačila preodkazanih zneskov.

Kako je z izplačili na hranilne knjižice?

Vloge iz časa pred 1. avgustom 1914 so podvržene sledečim določbam: Tekom enega koledarskega meseca se sme vzdigniti:

- a) pri deželnih in delniških bankah ter hranilnicah do 5 % najmanj 200 K,
- b) pri drugih kreditnih zavodih izvzemši rajfajzenovke do 2 %, najmanj 100 K,
- c) pri rajfajzenovkah do 50 K.

Večja izplačila v enem mesecu se smejo v drugem mesecu vračuniti.

Izjeme:

1. Če je znašala vloga iz časa pred 1. avgustom 1914 pri banki ali pri hranilnici dne 16. septembra 1914 več kakor 2000 K, se sme iz take vloge razven zneska pod a) v času med 16. septembrom in 30. novembrom 1914 dvigniti še 20 % vloge, pa le za plačilo terjatev države, davkov in pristojbin, in še daljnih 20 %, ako se potrebuje denar za plačilo onih zneskov, katere se mora v zmislu moratorija od terjatev iz časa pred 1. avg. 1914 plačati.

2. Ako se potrebuje gotovino za plačilo prevzetih državnih zadolžnic, se sme s preodkazi na državne blagajne in na one blagajne, pri katerih je vplačilo storiti, vzdigniti vloge brez omejitve.

Opozorim ponovno, da veljajo določbe glede vzdigovanja hranilnih vlog le za vloge iz časa pred 1. avgustom 1914. Kdor je vložil denar pri kreditnih zavodih po 1. avg. 1914, ga lahko dvigne ne oziraje se na moratorij, po določbah dotičnega kreditnega za-

voda. Za nove vloge po 1. avg. 1914 veljajo torej navadni odpovedni roki. Iz tega vzroka je važno, da ima vsaka kreditna zadruga določbe glede odpovednih rokov v popolnem redu v zmislu njenih pravil in sklepov načelstva.

Kdaj in kako zapadejo menice in čeki? Koliko je na zapadle menice plačati?

Pri menicah in čekih, izstavljenih pred 1. avgustom 1914 je plačati 25⁰/₀, najmanj 100 K. Pa kedaj?

Pri menicah, izstavljenih pred 1. avgustom 1914, je plačati četrtno 25⁰/₀, najmanj 100 K, (če znaša menica 100 K ali manj, celi znesek), v sledečih obrokih:

- a) če je zapadla menica najkasneje 14. avgusta 1914, je plačati ta znesek 14. oktobra 1914,
- b) če je zapadla menica med 15. avgustom in 30. septembrom, je plačati ta delež (25⁰/₀, najmanj 100 K), 61. dan po zapalosti,
- c) če je zapadla menica med 1. oktobrom in 30. novembrom 1914, je plačati ta delni znesek na dan zapalosti, pa ne pred 14. oktobrom 1914.

Kdaj je menice v plačilo predložiti in kdaj protestirati?

Glede delnih zneskov, katere se mora po določbah moratorija na menice plačati, se mora menice dolžniku v plačilo predložiti in protest vsled neplačila dvigniti tekom šest delavnih dni po dnevu zapalosti. V daljnih šestih delavnih dnevih se mora menične prednike o neplačilu in protestu obvestiti (odredba od 3. oktobra 1914.)

Glede onih zneskov, katerih plačilo je v zmislu moratorija odloženo, se podaljša rok za predložitev v plačilo in rok za protest v sledeči vrsti:

- a) če je zapadla menica pred 1. oktobrom 1914, se podaljšata ta roka do 30. novembra;
- b) če je zapadla menica med 1. oktobrom in 30. novembrom 1914, se podaljšata roka za 61 dni od dneva zapalosti.

Protest vsled neplačila se mora dvigniti tudi v slučaju, če se ga je menici oprostilo.

Se delno plačilo na menice mora sprejeti?

Delno plačilo na menice se mora sprejeti in se mora na menici potrditi, kdo je plačal, kdaj je plačal in koliko je plačal. Plačniku se mora na prepisu menice izročiti pobotnico.

O pravicah meničnih prednikov in regresu glej zakon.

Kake obresti se mora plačati glede odloženih plačil?

Plačati je postavne ali pogojne višje obresti.

Če je bila terjatev brezobrestna ali če se glede obrestne mere ni posebej dogovor sklenil, tečejo v času, za katerega se je plačilo po zakonu odložilo, za navadne terjatve 5.‰ obresti, za menice in trgovske račune 6.‰ obresti. Več kakor 5.‰ odnosno 6.‰ se sme računati le, če se je ta višja obrestna mera posebej pogodila.

Zadruga imajo v doižnih pismih določen odpovedni rok. — Kaj je z odpovedmi posojil?

- a) Ako je bila odpoved posojila izrečena med 1. avgustom in 30. septembrom 1914, začne odpovedni rok teči še le s 1. oktobrom 1914.
- b) Ako je pa bilo posojilo odpovedano med 30. septembrom in 30. novembrom 1914, velja odpoved še-le od 1. dec. 1914 naprej.

Kaj je v slučaju, če je dolžnik s plačili obresti in anuitet zaostal in je v dolžnem pismu določeno, da zapade v takem slučaju cela glavnica takoj brez odpovedi?

Pravica do takojšnjega izterjanja celega kapitala se ne sme uveljavljati, ako je zaostal dolžnik s plačilom takih obrestij, anuitet in obrokov, ki so zapadli v plačilo pred 30. nov. 1914.

Iz tega sledi, da se za sedaj lahko izterja samo zapadle obresti in anuitete, ne pa tudi kapital. — Kapital se mora v takem slučaju še-le odpovedati, kakor je v prejšnjem vprašanju odgovorjeno.

MILOŠ STIBLER:

Naše zadružništvo in vojska.

Zadružna Zveza v Celju je razposlala raznim zadrugam okrožnico, v kateri jih poziva, da poročajo, kako je vojska vplivala na njih poslovanje. Prvo poročilo naj bi obsegalo mesca avgust in september 1914, pozneje pa naj bi se podobna poročila vpošiljala mesečno sproti. Zveza je namreč mnenja, da se utegne s takimi poročili dobiti celotna slika o življenju in trpljenju naših zadrug za časa vojske. Za prva dva meseca — avgust in september 1914 — je došlo dokaj takih poročil, ki nam nudijo jasen vpogled v razmere, ki so v tej dobi vladale v naših zadrugah, zato naj gredo najznačilnejša teh poročil brez navedbe imena v javnost.

Iz Goriškega poroča neka kmečka denarna zadruga sledeče: »Kar je pričela vojska, ni bila vložena nobena vloga za posojilo. Ako bi bila tudi vložena, bi posojila ne dovolili, ker smo dovoljevanje posojil sploh ustavili. Kar se tiče vlagateljev, so se ti sicer izvanredno oglašali, vendar pa večinoma le taki, ki so denar v resnici potrebovali in sicer večji del le manjše zneske. Samo par slučajev smo imeli, da so hoteli vlagatelji »radi varnosti« dvigniti večje svote. Vendar so se dali tudi ti kmalu prepričati, da je njih denar popolnoma varno naložen. V splošnem smo se držali pravila, da smo izplačevali vloge do 50 K ali največ do 100 K. Le v par izvanrednih in v resnici upravičenih slučajih smo izplačali večje zneske. V pretečenih dveh mesecih se je pri nas naložilo približno 3.400 K, dvignilo pa 13.700 K. Poleg tega se je že koncem meseca julija — po mobilizaciji — izvanredno dvignilo nekaj večjih zneskov. Kar se tiče nezaupanja, moramo reči, da se od strani občinstva proti naši zadrugi sploh ni pojavilo.«

Neka tržka posojilnica na Štajerskem piše: »Na Vaš ceni. cirkular z dne 24./9. 1914 glede gospodarskega položaja našega zavoda Vam naznanjamo, da smo ves mesec avgust in september kakor običajno redno poslovali. Izplačevali smo manjše zneske na hranilne vloge redno in smo tudi prejeli nekaj majhnih hranilnih vlog. Ljudstvo se je popolnoma pomirilo in dviga denar le oni, ki ga v resnici nujno rabi.

Prav posebno izterjujemo zaostale obresti, ki se tudi precej vplačujejo in ako se nam bode še v naprej zaostale obresti pla-

čevale, smo prepričani, da bomo s tem denarjem lahko izhajali brez tuje pomoči, če nam kdo kake večje vloge ne bo odpovedal.«

Ugledna kmečka posojilnica iz Savinjske doline, kjer prebivalstvo trpi vsled slabih hmeljskih cen, poroča to - le: »V mesecu avgustu in septembru tega leta smo redno poslovali. Posojil sicer nismo dajali nobenih, na hranilnih vlogah smo pa vsaki zahtevajoči stranki izplačali do 200 K. Vse stranke, ki so hotele dvigniti denar iz bojazni zanj, so se dale pogovoriti in se moremo v tem oziru z našimi vlagatelji pohvaliti. V navedenih mesecih smo izplačali hranilnih vlog okroglo 4.500 K, prejeli pa smo 1.800 K. Z ozirom na to, da stane hmelj zdaj samo po 1 K do 1'20 K, s katerim zneskom se pokrijejo komaj stroški za pridelovanje in pa da pri teh nizkih cenah ljudje zadržujejo mnogo blaga, so letos v avgustu in septembru večje vloge izostale. Če se to ne izpremeni, gremo jako suhim časom nasproti.«

Neka mestna posojilnica na Goriškem pravi: »Naša zadruga je poslovala meseca avgusta in septembra t. l. redno. Nova posojila se v tej dobi niso dovolila, pač pa so se izvršile nekatere prolongacije različnih menic. Za posojila sploh ni bilo med tem časom nobene prošnje vložene. Prometa je bilo meseca septembra i. s.:

prejemkov	K	95.089'92
izdatkov pa	»	91.965'34
skupno K		187.055'26

Hranilnih vlog je bilo vloženih K	11.733'—
dvignjenih pa	» 19.167'40

Zapadle obresti so dolžniki precej redno odrajtovali in ni bilo opaziti med prebivalstvom našega okoliša nikakega nezaupanja proti zavodu, ampak nasprotno.«

Zanimivo poroča neka istrska posojilnica: »Sedaj - le vrši naše združništvo (vsaj polovico zadrug) tukaj v Istri tako častno svojo nalogo, da nas Lahi občudujejo. Prejemkov skoraj da ni in vendar so naša in nekatere male posojilnice še odprte in dvigatelji še dobivajo manjše vloge brez odpovedi. Vse se zgleduje nad tem. In to kljub vojski in obrekovanju naših zavodov, ki so si jih pred nekaj leti privoščili nekateri »visoki« inteligenti v Istri. Upamo, da bomo ravno mi imeli odprt urad do konca vojne in dalje naprej. Smo preveč trpeli v boju in smo se kaj naučili, objednem pa pridobili zaupanje tedaj nahujskanih mas. Oh, kaka je naša zgodovina! Grozna je! Ako bi Vam ugajalo, bi Vam poslali popis zgodovine naše zadruga.«

Neka druga kmečka posojilnica na Štajerskem piše: »Navzlic sedanji veliki dobi je naša posojilnica do sedaj še vse, kar se je od strani naših vlagateljev zahtevalo, izplačala. Ustavili smo smo seveda dovoljevanje posojil. Naši vlagatelji so popolnoma mirni in se ne bojijo za denar, ki je v naši zadrugi naložen. Pred dvema letoma, ko je bila tista denarna kriza, je bilo ljudstvo veliko bolj zbegano, kot je sedaj, dasiravno živimo krog in krog v vojski. Težavneje je z dolžniki. Večina naših zadružnikov je na severu ali na jugu, obresti pa se od njihovih zaostalih težko dobijo«.

Ena najuglednejših slovenskih posojilnic poroča :

»Poslovanje se je pri nas le deloma omejilo v smislu sklepa vseh tukajšnjih denarnih zavodov (namreč, da se posluje od 15. avg. naprej le dopoldne); do tu pa smo poslovali redno, kakor preje. Omejilo se je le pri izplačevanju vlog v smislu ministerjalne odredbe moratorija; to se pa ni vpoštevalo pri trgovcih, podjetnikih in v drugih slučajih, ako je stranka mogla dokazati, da resnično rabi denar. Ako je torej stranka potrebo dokazala, potem nismo izplačevali vlog samo za življenske potrebe, temveč tudi za nakup posestev, za davke, za plačevanje delavcev, za dozidavo začetih hiš itd. Prebivalstvo je poslovalo z nami, kakor preje, le s to razliko, da so vloge nekoliko padle, kakor pri vseh denarnih zavodih in kar je sedaj samo ob sebi umevno. Prebivalstvo vobče, posebno pa vlagatelji, so bili razmeroma manj razburjeni, kakor v prejšnjih denarnih krizah. Kakor razvidno iz spodnjih podatkov, dohajale so vloge in tudi vračila na račun naših terjatev v obeh omenjenih mesecih dokaj povoljno.

Stranke so vložile v avgustu . K 111.760'28 v sept. K 110.840'70

Posojil so vrnile stranke avgusta » 41.361'— » » » 12.937'02

Vlog se je izplačalo » » 242.740'72 » » » 171.403'32

Izposojil pa » » 21.779'77 » » » 1.091.04

Vzorna kmečka posojilnica iz hribov piše:

»Izbruh vojske ni deloval na vlagatelje v tem smislu, da bi dvigali vloge. Glas o moratoriju se je hitro raznesel in so ljudje vedeli, da se ne sme poljubno dvigati. Tudi energija, s katero so oblastva jela rabiti postavo, je v tem oziru ugodno vplivala. Seveda tudi vloge niso prihajale. Ljudstvo je potrto, preplašeno; dviga le v sili in še to malo, ker hrani za hujše čase. V posojilnico zaupa. Zgodilo se je celo, da je ob najhujšem pomanjkanju drobiža, in ko se dvajsetak skoraj ni mogel menjati, prinesel nekdo 1.400 K v posojilnico in prosil, naj jih sprejmemo. Ker smo zvedeli, da jih je vložil le v bojazni, da pride denar ob ve-

ljavo, nismo s tem denarjem razpolagali, ampak smo mu, ko se je pomiril, rekli, da lahko ves denar dobi nazaj in smo mu ga vrnili, seveda brez obresti. Posojilnica dosedaj ni prišla v težkoče, ker smo bili ob izbruhu vojske preskrbljeni z gotovino in se je tudi neko posojilo plačalo. Sploh smo v tekočem letu imeli doma za naše razmere neobičajno veliko gotovine. Vkljub pisarjenju listov, da so se denarne razmere izboljšale, in kljub temu, da je isto trdila »Zveza«, ki je tik pred pričetkom vojske znižala obrestno mero, smo bili prepričani po lastni skušnji in po informacijah iz trgovskih krogov, da kriza ni končana, ampak je le še bolj splošna postala. Zato smo te razmere prav lahko prestali, ampak dobiček bo koncem leta prav klaverno nizek, posebno, ker smo nekaj darovali za važne lokalne namene in za »Rdeči križ.« Obresti dolžniki sedaj skoro nič ne plačujejo in jih tudi ne opominjamo, ker pač nikjer ne morejo dobiti denarja. Pri nas žive ljudje največ od prodaje lesa in dela v gozdih. Ker je izvoz lesa nemogoč, ne dobe lesni trgovci denarja in ga tudi drugim ne morejo dati. Panike ni nikake; ljudstvo je pač preplašeno, pa potrpežljivo, udano v usodo. Varčuje, česar prej ni znalo in skrbno spravlja pridelke.«

Poročilo ugledne velike mestne posojilnice :

»Tako po mobilizaciji smo ustavili dovoljevanje posojil popolnoma in se ravnamo po tem sklepu še vedno z malimi izjemami. Hranilne vloge izplačujemo do zneska 200 K vsakih 14 dni na posamezne hranilne knjižice. Seveda delamo tudi pri tem izjeme, ako vidimo, da stranka res potrebuje večji znesek. V tekočem računu izplačujemo večje svote (od K 1.000 do K 2.000) naenkrat. Poslovanja nismo prekinili, pač pa smo skrčili uradne ure za stranke radi pomanjkanja osebja. Splošno so se stranke popolnoma pomirile. Razdeljevali smo tudi od Vas izdano brošuro ter že tudi zopet sprejemamo vloge, akoravno še bolj redko in v malih zneskih. Stanje razpoložljivih sredstev je zadovoljivo in nam ne dela to nobenih skrbi.«

Kmečka posojilnica v vinorodnem kraju v Primorju piše :

»Poslovanje zadruga se meseca avgusta in septembra t. l. ni ustavilo. Vršilo se je zaradi pomanjkanja denarja v manjšem obsegu. Dvignilo je med tem časom 12 strank K 1.195,—, vložili sta pa dve stranki K 882'45. Prejemkov je bilo . . . K 3.439'53 izdatkov pa . . . » 1.511'63
Denarni promet se bo takoj izboljšal, kakor hitro bode ljudstvo

svoje vinske pridelke razprodalo. — Prebivalstvo še ima vedno neomajno zaupanje v našo zadrugo.«

Denarni zavod učiteljskega stanu poroča:

Prejemki hranilnih vlog junija in julija 1914	K	2.747'76
» » » avg. in sept. »	»	1.040'—
avgusta in septembra se je manj prejelo	K	1.707'76
Prejemki vračil junija in julija 1914	K	10.648'04
» » avg. » sept. »	»	4.413'84
avgusta in septembra se je manj prejelo	K	6.234'20
Hranilnih vlog se je izplačalo junija in julija 1914	K	4.740'15
» » » » » avg. » sept. »	»	2.582'80
avgusta in septembra se je manj izplačalo	K	2.157'35
Posojil se je dalo junija in julija 1914	K	8.300'—
» » » » avg. » sept. »	»	2.000'—
avgusta in septembra se je manj posodilo	K	6.300'—

Iz podanega je razvidno, da vživa zadruga pri svojih vlagateljih zaupanje; dolžnike pa bo treba opomniti na njihove odplačilne dolžnosti v smislu drž. zak. št. 216 od dne 13. avg. 1914 § 9.«

Štajerska kmečka posojilnica na meji vinorodnega kraja piše:

»Izbruh vojne imel je seveda tudi za našo zadrugo že v mesecu avgustu in septembru težke posledice. Dolžniki so takoj po izbruhu vojne začeli zaostajati s plačilom obrestij, ker je trgovina z živino in ščetinarji zaostala in ker je to tukaj pretežni vir dohodkov; nasproti temu pa se je zelo dvignila cena živilom. Razposlali so se torej opomini na plačilo obrestij in zapadlih kapitalov, pa tudi ni imelo zaželenega uspeha. Vendar pa so nekateri dolžniki prinesli male zneske, ostali pa so prišli prosit, da jih počakamo do jeseni (dokler se proda vino itd.). Poslovanje se torej ni popolnoma ustavilo, poslovalo se je še vedno, če tudi v manjšem obsegu. Kot boljše stran moramo zabelježiti to, da je zavladovalo med ljudstvom — z malo izjemo — prepričanje, da je vložen denar v javnih zavodih tudi v vojnem času varen in se je dalo dotične stranke radi nepotrebnega dviga pomiriti. Zelo je tudi vplivalo to, da zavodi glede izplačevanja vlog enotno postopajo. S tem se je doseglo, da se vložniki zadovoljujejo tudi z manjšimi zneski.«

Druga kmečka posojilnica na Štajerskem poroča na kratko to-le:

»Podpisana zadruga poroča glede gospodarskega položaja za mesec avgust in september, da je uradovanje ostalo neizpremenjeno. Hranilne vloge so seveda manjše, vsled česar so se deloma ustavila posojila. Hranilne vloge se izplačujejo na daljše odpovedne roke, vendar pa posojilnica vsled tega ni prišla ob zaupanje.«

Vzorna štajerska posojilnica v bližini industrijskega kraja opisuje svoj položaj sledeče:

»V začetku meseca avgusta je bilo opaziti med vlagatelji, zlasti iz delavskega stanu in nerazsodneži, neko vznemirjenje, ki pa se je kmalu poleglo, ker se jim je od strani načelstva dalo zagotovilo, da se jim bode od vlog vedno za potrebo izplačevalo. Večina vlagateljev, zlasti onih z večjimi vlogami, je ostala popolnoma mirnodušna in dviga le v najnujnejših slučajih kak znesek. Obresti se v tekočem računu redneje plačujejo kakor lani: vloge so bolj redke, kar pa ni pripisovati kakemu nezaupanju, temveč dejstvu, da si nabavljajo stranke sedaj večje množine živil, ker se boje pretiranih cen. Stranke, ki imajo denar na razpolago, ga zaupajo, kakor v prejšnjih časih, zadrugi, seveda ne dobimo veliko vlog, ker so najbolj delavni moške odšli v vojaško službovanje. Z nezadružnimi podjetji se stranke sedaj celo manj pečajo, kakor je bilo to preje navada. Ustavili smo le dovoljevanje večjih posojil, male zneske smo pa izplačali zaupnim in marljivim strankam. Denarni promet je znašal letos v avgustu in sept. K 37.292'05 lani pa » 75.260'56

Toda, ako vzamemo v poštev, da smo imeli lani pri kontu »Naložen denar« v teh mesecih K 36.000'— prometa, se vidi, da je letošnje naše delovanje skoraj lanskemu enako. Do konca septembra 1914 smo imeli K 480.180'56

prometa, lani pa v isti dobi » 428.328'93

Poročilo neke posojilnice iz Kranjske:

»V mesecu avgustu je bilo vloženih hranilnih vlog K 8.033'74 dvignjenih pa » 9.798'23

V mesecu septembru t. l. je bilo vloženih K 26.625'— dvignjenih pa » 21.642'35

Hranilne vloge so se izplačevale takoj brez poprejšnje odpovedi. Posojilnici se ni bilo treba ozirati na določbe moratorija, ker je imela zadosti gotovine na razpolago in je vsako vlogo takoj v vsakoršnem znesku izplačala. In ravno to dejstvo je preprečilo, da niso ljudje preveč dvigovali, temveč še več vlagali. Prebivalstvo je kazalo nasproti nam veliko zaupanje. Pri dovoljevanju posojil smo se omejili le na manjše zneske. Ker se je bilo bati,

da se živila podraže, je posojilnica naročila za svoje člane 8 vagonov, to je 800 q turšice in jo je po lastni ceni prodajala zadružnikom. Slednjim se je s tem jako ustreglo in posojilnica je na ugledu veliko pridobila. Sedaj smo pa pripravljeni iti svojim članom na roko, da spravijo v denar letošnji vinski pridelek in smo tozadevno že v dogovoru z raznimi vinskimi veletrgovinami. Čisto vino se bode letos prodajalo na Vipavskem od 24 do 26 K. Vino je popolnoma podobno štajerskemu vinu ter je imelo ob trgatvi 16 do 21 % sladkorja. Vsekakor bi bilo važno, da nam Zveza izvoli tudi v tem oziru iti na roko, da dobimo čim največ odjemalcev. — Plačevanje obresti od posojil od strani naših dolžnikov je bilo v teh dveh mesecih prav slabo.«

Lepa posojilnica iz popolnoma gozdarskega okoliša poroča:

»Naša posojilnica je poslovala v letošnjih mesecih avgust in september nemoteno, kakor poprej. Prebivalstvo nam je izkazalo isto neomejeno zaupanje. Prišlo je sicer nekaj vlagateljev (največ starih ženic), ki so mislile, da pride denar ob vrednost. Ko se jim je stvar pojasnila, niso hotele več dvigniti naložb. Ljudstvo je bilo še tem bolj pomirjeno, ko se je s prižnic oznanilo, da se nikomur ni treba bati za varnost vlog. To se je zgodilo najbrž radi tukajšnje posojilnice, ki je včlanjena pri Zadružni Zvezi v Ljubljani in ki bi ravno tako trpela, kakor naša.¹⁾

Stranke z visokimi vlogami niso denarja vzdigovale in niso delale nobenih sitnosti. Vlog je bilo letos v teh mesecih zares manj. O tem podamo sledečo statistiko:

L. 1913 je vložilo meseca avgusta 20 strank	K 11.589'56
meseca septembra pa 14 strank	» 4.725'69
skupaj	K 16.315'25
L. 1914 je vložilo meseca avgusta 11 strank	K 4.642'83
meseca septembra pa samo 3 stranke	» 449'55
skupaj	K 5.092'38
L. 1913 je vzdignilo meseca avgusta 26 strank	K 8.868'96
meseca septembra pa 16 strank	» 4.164'66
skupaj	K 13.033'62
L. 1914 je vzdignilo meseca avgusta 76 strank	K 9.071'15
meseca septembra pa 33 strank	» 3.009'25
skupaj	K 12.080'40

¹⁾ Oklici s prižnic so se v sporazumu z najvažnejšimi gospodarskimi organizacijami izvršili po navodilih štajerskega deželnega odbora. Op. uredništva.

Vsled moratorija so se izplačevale le male svote, največ od 100 do 200 K. Oziralo se je pred vsem na stranke, katerih svojci so šli k vojakom ali katere so imele nujna plačila, kakor davek ali nakup potrebnih živil. Pripomniti je posebej, da je pri nas mnogo ljudi v Ameriki, ki zdaj ne morejo svojim pošiljati denarja. Takim so se izplačevale hranilne vloge in se je dalo tudi nekaj malih posojil, da morejo preživeti svojo rodbino. Druga nova posojila se niso dajala. V splošnem uživa naša posojilnica popolno in nemajno zaupanje prebivalstva, kljub gonji, ki je proti zadrugi bila uprizorjena pred nekaterimi leti.«

Okoliška štajerska posojilnica opisuje svoj položaj sledeče:

»Vsled razglašene mobilizacije se je že dne 27. julia oglasilo toliko vlagateljev v naši pisarni za denar, da smo izplačali tem nad K 17.000. Ker še ni bilo moratorija, smo se sklicevali nasproti vlagateljem na naša zadružna pravila, katera so nabita vedno v čakalnici, ter smo izplačevali le zneske do K 100. To ljudem ni ugajalo! Načelnik, ki je sprejemal knjižice za izplačilo, je moral skozi štiri ure pojasnjevati, zakaj sme in zakaj mora načelstvo terjati odpoved hranilnih vlog od vsakega. Pozneje je načelnik vsaki dan, ko se je pisarna odprla in so bile stranke v čakalnici že zbrane, stopil med nje, ter njim je v kratkem govoru razložil položaj, pojasnil pravice vlagateljev in dolžnosti načelstva za časa izjemnega stanja vsled vojske. S tem se je doseglo, da so v najkrajšem času naši vlagatelji celega sodnega okraja izvedeli, kako postopa Posojilnica glede izplačevanja hranilnih vlog, zakaj tako postopa, in da je upravičena tako postopati. Že tretji teden je prenehal hud naval. K temu je tudi ta okolnost pripomogla, da so ljudje imeli doma nujnega opravila. Meseca septembra je bilo že bolje. Poslovali smo ves čas ravno tako, kakor smo uradovali pred mobilizacijo. Ustavili poslovanja nismo niti za trenutek! To bi bilo le razburilo vlagatelje! Pa tudi povoda nismo imeli za to ker smo si priskrbeli pravočasno potreben denar. Mestna hranilnica je hotela pokazati svojo moč, je izplačala vsaki znesek, toda morala je dvakrat izplačevanje ustaviti, ker njej je zmanjkalo denarja, od banke pa ga ni dobila pravočasno. Med kritično dobo smo izplačali celo več že pred 26./7. t. l. dovoljenih posojil. To pa smo storili, ker je bila potreba nujna, in ker smo hoteli ljudem pokazati, da nismo ob denar, da posluje Posojilnica nemotoma slej, kakor prej! Imeli smo za tako postopanje še poseben vzrok! V Narodnem domu je bilo kar začetkoma nastanjenih več sto volakov. Hoteli so nam zasesti celo uradne prostore, ker nam je

mestni urad »vedno posebno naklonjen.« Tako se je raznesla govorica, da so vojaki že vzeli in odpeljali celi voz denarja iz posojilnice. Na uradovanje nismo vabili vseh udov načelstva, ker bi to le vznemirjalo ljudi, ko bi bili videli vseh osem udov načelstva v pisarni. Kakor navadno, sta tudi za časa najhujšega navala opravila vse dva uda z uradniki. — Naša sreča je bila, da smo imeli denar naložen — ne pri enem zavodu, ampak pri šestih. Da bi zgubili zaupanje, tega nismo opazili.

Posojilnica iz gozdnega okraja poroča:

»Delovanje posojilnice se je vršilo redno kakor pred vojno, le izposojila so se popolnoma ustavila.

Vlagateljem se izplačuje po resnični potrebi od 50—100 K na vsakih 14 dni po določenih moratorija in po navodilih Zadružne Zveze; radi tega tudi stranke niso izgubile zaupanje do našega zavoda, ker se jim izplačuje od vlog vedno za potrebo.

Vlog je bilo meseca avgusta	K 1060'—
Izdatkov je bilo mes. »	» 8414'04
Vlog » » » septembra	» 516'—
Izdatkov » » » »	» 9869'23
Vlog je bilo torej skupno	K 1576'—
Izdatkov	K 18287'27
Torej več izdatkov	K 16711'27

Posebno zanimivo je poročilo menda najlepše slovenske kmečke posojilnice, to je one v Sodražici na Kranjskem, ki jo izmoma imenujemo:

»26. jul. 1914 po polnoči pride glas o delni mobilizaciji. Ob 8 h zj. pa ima naša posojilnica uradne ure, kakor sleherno nedeljo. Načelnik posojilnice je odpoklican pod orožje. Ljudstvo je zbrano na trgu, ima važne pomenke. Vsakdo rešuje težko vprašanje po svoje. Eni so vznemirjeni, drugi tolažijo; za posojilnico se ne zmeni nikdo. Prišle so samo tri stranke. Poslujoča uda zaključita račun in knjige. Načelnik in en ud načelstva odideta drugi dan. Blagajna ima 9.000 — K gotovine. Za rajfajzenovko, za slučaj navala prvi hip dovolj. Vendar nemudoma sestavimo daljše odpovedne roke. Zavodi v okrožju, kateri imajo med tednom uradne ure, so bili prvi teden silno nadlegovani. Stranke so hotele imeti ves denar. Eni iz strahu pred vojno, drugi za nakup živil. Isto poročilo po časopisih. — S strahom smo pričakovali prvega uradnega dne 2 avgusta. — Res, prišlo je 53 strank. Med temi samo dve, kateri sta hoteli imeti izplačane hr. vloge. Brez našega prigovaranja in opominov so druge stranke same potolažile nepo-

kojnice, dve žene. Kako blagodejno so uplivale besede strank samih, osobito dejanje moža domačina, kateri je položil ovitek s 5.000— K, s pristavkom: »Sedaj dam spraviti, ob vojski, ko je vse vznemirjeno, ko pridejo na dan vsakovrstni nepridipravi.« Te besede, to možko dejanje moža-poštenjaka, je bilo pravo olje na razburkano mnenje. Brez prigovarjanja so dvigali ljudje le po 50 K, najvišje 200 K za nakup živil; kajti naša okolica ni poljedelska, tod žive večinoma le rešetarji in gozdarji. Živila morajo povečini kupovati za zimo. Prvi uradni dan je srečno za nami, v blagajni pa 13.300 K. Veselo smo zrl v prihodnost, sladka je bila zavest: stranke, ljudstvo pozna naše delovanje, zaupa nam, ni se treba bati navala. Zares, potekli so uradni dnevi popolnoma mirno. Naše naložbe pri drugih zavodih so ostale nedotaknjene, celo odposlali smo dvakrat takoj drugi mesec. V tej dobi sta odpovedala deleža samo dva zadružnika. Torej tudi v tem oziru nikake izvanrednosti. Posojila smo dajali, prošnje nobene odbili. Obresti so plačevali redno. Obrtniki, trgovci, ti so deloma zaostali; zakaj kupčija z vnanim svetom je bila pretrgana, izostali so redni dohodki potom lesne kupčije. Denar iz Amerike je popolnoma izostal. Nihče ni mogel poslati svojih prihrankov, nikdo pa tudi ni odpovedal naložb. Pripomniti je, da dobri dve tretjini mož in fantov je v Ameriki. Naš okraj torej v tem oziru ni tako prizadet z mobilizacijo, kakor ostali okraji po Slovenskem in širom Avstrije. Tod niso ljudje tako privezani z delom na domačo grudo, kakor poljedelski okraji. Žene in otroci sami opravijo vsa dela, možje in mladeniči pa ali s krošnjo po Avstriji ali čez morje v Ameriko. V uradu prav nič ne čutimo nezgod vojne. Nimamo beguncev, ne prihajo tako ranjenci, istotako ne vznemirjajo poročila ljudstva glede ujetih ali ubitih. Žene ali matere se edino le boje za one, ki so onostran morja, ko ne morejo in ne smejo domov, da bi sedaj pomnožili vrste bojevnikov in pomagali odločiti vojno«.

Naslednje poročilo: »Vzlic vojne moramo biti glede poslovanja v naši posojilnici precej zadovoljni, da naš zavod deluje skoraj normalno, kakor pred vojno, izvzemši glede novih vlog in dajatev novih posojil. Vendar smo pa prejeli vlog okroglo 15.000 K, napram temu pa smo izplačali na vlogah okroglo 30.000 K. Novih posojil na menice na kratke obroke smo izplačali okroglo 10.700 K, med tem ko se nam je vrnilo na posojilih okroglo 4300 K. Mi smo se hujšega nadejali, če pa bode v tem težavnem času le tako naprej šlo, bomo zadovoljni. Pri plačevanju obresti

so dolžniki res zaostali, upamo pa, da jih z nekaterimi izjemami v kratkem iztirjamo«.

Iz gozdnega okoliša na Štajerskem:

»Naša zadruga posluje ves čas vojske, vendar v manjšem obsegu. Od 1. avgusta do danes smo prejeli 2136 K hran. vlog, dočim smo dobivali v mirnih časih najmanj po 10.000 K mesečno. Izplačali pa smo v zgoraj navedenem času 14.407 K 74 vin. Ta vsota pa je bila gotovo trikrat toliko, ako bi bili imeli potrebne gotovine, ker so vlagatelji zahtevali posebno v prvi polovici meseca avgusta svoj denar iz strahu, da bo denar izgubil na vrednosti ali kakor so tu pravili, da bo denar »povegran«. Posojil smo dobili v istem času vrnenih okroglo 500 K. Izposodili nismo niti vinarja, akoravno so dobro stoječi kmetje prosili za posojila. Kakega nezaupanja do zadruga ne opazujemo. Vobče si dajo ljudje veliko bolj kaj dopovedati, kakor pa ob času aneksijske krize«.

S tem je navedenih nekaj najvažnejših poročil iz kroga posojilnic. — O nadenarnih zadrugah bom prihodnjič posebej poročal. Iz priobčenih posojilniških poročil pa je pred vsem razvidno sledeče: V mescu avgustu se je in sicer takoj po razglašeni mobilizaciji v veliki meri le dvigalo, največ manjše zneske. Le redko se je prigodil slučaj, da je kedo hotel dvigniti iz strahu za varnost v posojilnicah naloženega denarja. Ljudje so v resnici rabili gotovino. V enem slučaju se celo poroča, da je nekdo vložil iz razloga, ker je denar v posojilnici bolje spravljen, kakor doma. Posojilnice so se držale moratorija in lastnih odpovednih rokov, kar nikjer ni delalo težav. Iz tega sledi, da je bilo pravilno v mirnih časih vaditi ljudi na odpovedne roke, da jim v izrednih časih ne pride s takim postopanjem nič novega. V splošnem velja glede vlog, da je bilo mesca avgusta povsod več dvigov, kakor druga leta, vlog skoraj nič. Mesca septembra pa so začele zopet prihajati vloge v obilnejši meri, kar je v zvezi s prodajo kmetijskih pridelkov. V krajih, kjer se je dobilo poprej mnogo vlog od ameriških izseljencev, so le-te radi prekinjenih zvez popolnoma izostale. Ravnotako so izostale pri posojilnicah iz gozdnih okolišev, ker je mesca avgusta in septembra lesna kupčija popolnoma počivala. Istotako je bilo nenavadno malo vlog pri posojilnicah štajerskega hmeljskega okoliša, to radi izrednih hmeljskih cen in vobče slabe hmeljske kupčije.

Kar se tiče posojevanja, je le-to skoraj povsod popolnoma ustavljeno. Istotako so vračila posojil skoraj povsod že enkrat radi moratorija manjša, kakor druga leta. Vkljub temu pa, da so

bili iz novih vlog in iz posojilnih vračil manjši dohodki, kakor druga leta, vendar ni prišla ne ena posojilnica v plačilne zadrege, Je to posledica marljivega reformatičnega dela v vsem našem posojilniškem poslovanju, ki smo se ga naučili s pomočjo izkušenj zadnjih kritičnih let.

H koncu še moram popraviti trditev posojilnice, ki pravi sledeče: «Naša sreča je bila, da smo imeli denar naložen — ne pri enem zavodu, ampak pri šesterih». Ta opazka je naperjena proti načelu stroge centralizacije odvišnega združnega denarja v zvezah, vsled tega moram omeniti, da je pomotna. Ali imam pri eni banki 120.000 K naloženega, ali pa sem imel pri šestih bankah in sicer pri vsaki po 20.000 K naloženih, to je bilo avgusta meseca popolnoma vse eno, ker se je takrat vsak velik zavod strogo držal določb moratorija. Če je torej bil denar naložen v še tolikih zavodih, je mogel dobiti vlagatelj vedno samo po moratoriju določen odstotek od vsakega zavoda, kakor bi dobil ravno isti odstotek tudi tedaj, če bi imel ves denar naložen le pri enem zavodu. K temu bodi še posebej omenjeno, da je denarna centrala celjske Zadrúžne Zveze v mescih avgust in september, torej v najhujšem času, svojo likvidnost najjasnejše dokazala. Istotako posledica dela zadnjih let.

DR. ANTON BOŽIČ:

Cesarska naredba o omejitvi klanja telet.

V vojnem času se porabi mnogo več mesa za preživljanje ljudi kakor v miru. Kajti skoraj polovica vojaštva se v mirnih časih ne preživi z mesom, ampak z drugimi živili. V vojnem času je meso za prehrano vojakov naravnost predpisano. Vsled velikega števila vojaštva treba seveda mnogo klavne živine. Zakolje se navadno vole in bike, drugo govedo le v sili. S tem se seveda skrči število goveje živine v državi. Zato mora biti skrb kmetovalcev pa tudi države, da se zaklana živina nadomesti z drugo, ker bi sicer narodno gospodarstvo v državi utrpelo preveliko škodo. Navadnim potom bi šel proces nadomeščanja prepočasi; kriza bi se vlekla leta in leta, ako bi se kmetom samim prepuščilo, da nadomestijo odprodano živino z mlado, novo. Posebno

v sedanjih časih, ko so dohodki pičli, ko je denar le s težavo dobiti, bi kmetje tako hitro ne nadomestili odprodane in zaklane živine z novo. Treba tukaj posredovanja in ukaza države.

Nadomeščanje odprodane in zaklane živine se da izvršiti na dva načina, z dokupom in vzrejo. Dokup bo v sedanjih časih težek, v mnogih slučajih nemogoč. Z njim bi se pomnožilo število govedi le v slučaju, da se vrši dokup v inozemstvu. Ker pa je večina evropskih držav v vojnem stanju in se pokazuje pri vseh teh isti prizor zmanjšanja števila govedi, in ker so nevtralne države iz ozirov na lastno živinorejo zaprle meje za živino, je pot dokupa za pomnoženje živine neuspešna. Ostane le druga pot, vzreja v domači državi.

V kmetijstvu vlada neumestna navada, da se teleta prodaja mesarjem za klanje. Kmet večino telet proda mesarju, redi jih le malo. V mnogih krajih je prišla ta razvada tako daleč, da kmetje sploh goveje živine ne vzrejajo, ampak dokupijo doraslo živino, teleta pa redno odprodajejo. Da je taka navada zelo kvarna, ni treba razlagati. Ravno tukaj treba takojšnje odpomoči.

S cesarsko naredbo od 14. oktobra 1914 drž. zak. št. 285 je iz navedenih razlogov, v prvi vrsti pa zaradi tega, da se zasigura kar najhitrejše izpolnjenje manjkajočega števila goveje živine, ministerstvo za poljedelstvo v zvezi s trgovinskim in notranjim ministerstvom zaukazalo omejitev prodaje telet. Glavne določbe te odredbe, ki je stopila takoj z razglasom v veljavo, so sledeče:

1. Teleta do 6 mesecev starosti se sme **zaklati** ali **za klanje** prodati le z oblastvenim dovoljenjem. Dovoljenje izda izvedenec, katerega postavi politična okrajna oblast za vsako občino posebej. Dokler politična oblast izvedenca ne postavi, izda dovoljenje župan dotične občine, v kateri se tele vzreja. Prodaja za rejo je brez ovir dovoljena.

2. Omejitev prodaje nima veljave za teleta, ki so bila za klanje iz inozemstva uvožena, potem za teleta, ki so bila pred uveljavljenjem te cesarske odrebe za klanje nakupljena in se jih tekom 8 dni zakolje, in teleta, katera se mora vsled nezgode v sili zaklati.

3. Dovoljenje za odprodajo se mora izdati, ako se dokaže, da se je tekom 6 mesecev od dneva prošnje za dovoljenje nazaj računjeno najmanj dve tretjini telet za vzrejo pustilo.

4. Dovoljenje za odprodajo se sme izdati le iz tehničnih razlogov, na primer: a) ako tele ni za rejo, b) ako ni za rejo niti najpotrebnejšega prostora, c) ako manjka potrebne krme, d) ako

se mora tele za klanje odprodati, ker bi sicer trpel kmet sam ali njegova kmetija občutno škodo.

5. Oblastveno dovoljenje se izda pismeno; to pismeno dovoljenje se mora pri prodaji kupcu izročiti. Pri klanju mora zopet kupec izročiti to pismeno dovoljenje mesoogledniku; ta mora ta pismena dovoljenja zbrati in jih vsak teden izročiti predstojniku one občine, v kateri se je teleta zaklalo. Občinski predstojnik izroči končno te listke okrajni politični oblasti.

6. Okrajna politična oblast nadzoruje izpolnjevanje določb te cesarske naredbe; ona ima pravico tozadevne ukaze občine ali v občini nastavljenega izvedenca izpremeniti ali celo razveljaviti. Ako se od župana ali od izvedenca dovoljenje za klanje ni dalo, se sme dotičnik pritožiti na politično okrajno oblast, ki o tej pritožbi zasliši občinski urad in potem končno tekom 8 dni odloči.

7. Prestopek te naredbe se kaznuje od politične okrajne oblasti z denarno globo do 500 K ali z zaporom do enega mesca. Ako zakrivi tak prestopek mesar ali prekupec, se sme dotičnemu odvzeti obrtna pravica; morajo pa biti podani tudi v § 133 b, odst. 1, črka a obrtnega reda navedeni predpogoji.

Svetujemo kmetovalcem, da se te naredbe strogo drže, ker bo to njim samim in posredno naši živinoreji v celi državi le v veliko korist. Če se že mora vsled nastalih razmer poklati doraslo živino, naj vsaj ostane dober zarod. S tem se bo obubožanje živinorejcev in trajno škodo živinorejcev preprečilo ter doseglo kolikor mogoče naglo nadomestilo vsled vojne nastale škode.

Navodila Zadružne Zveze v Celju članicam in ljudstvu za čas vojske.

Minole dni je razposlala Zadružna Zveza v Celju vsem svojim članicam sledečo okrožnico, katero najtopleje priporočamo vsem načelstvom posojilnic in drugih zadrug v uvaževanje tudi mi:

«Iz poročil, ki nam prihajajo od naših članic, posnemamo, da so prve vojne mesce vse prav dobro prestale, kar je pač v veliki meri zasluga dejstva, da so zadruge v zadnjih letih izboljševale in izpopolnjevale svoje gospodarstvo na vse mogoče načine. Skrbeti

pa nam je za to, da bodo zadruga tudi v bodoče ostale na višku in vzdržale do konca vojske. V to svrha je pred vsem potrebno, da se skrbi za nove dohodke. V tem oziru Vam svetujemo sledeče:

1. Skrbite, da dobite novih hranilnih vlog. Sedaj v jesenskem času pride vedno nekaj denarja v naše kmečke hiše za razne kmetijske pridelke. Posojilničarji, agitirajte od osebe do osebe, da dobite novih vlog za svoje zadruga! Opozarjajte posebno sedaj, kako zelo se naj štedi z vsakim vinarijem, nastopajte proti vsakemu, tudi najmanjšemu nepotrebnemu izdajanju denarja, nava-
jajte ljudstvo, da vlaga svoje prihranke v ljudske denarne zavode, to je v posojilnice.

2. Po novem moratoriju imate pravico izterjati 25 % posojil Natančnejše tozadevne določbe si prečitajte v oktobrovi in novembrovi številki »Zadruga«! Potrebno je, da se te pravice v polnem obsegu poslužite! Kakor Vam je znano, se vrše meseca novembra in decembra nabori črnovojnikov v starosti od 24. do 36. leta. Brezdvomno je, da se bo s tem odtegnilo vsemu našemu gospodarskemu življenju ogromno število najboljših močij iz vseh stanov in vseh podjetij. Bog ve, kakšne bodo razmere pozneje, sedaj pa se še povsod dobi kak denar. To priliko **morate** izrabiti, denarne zadruga! Iztirjavajte zaostale obresti, iztirjavajte posojila v obsegu, ki ga dovoljuje moratorij! Le na ta način dobite sredstev skupaj, da bodete ves čas vojne mogle ustrezati najnujnejšim zahtevam.

3. O dovoljevanju novih posojil ni govora. Ako pa opazite, da ljudstvo trpi vsled tega, ker so denarni zavodi ustavili dovoljevanje posojil, veliko pomanjkanje, tedaj nam to nemudoma javite, da predložimo taka poročila visoki vladi in prosimo za državno pomoč.

Toliko glede skrbi za nove dohodke.

Pri tej priliki Vas moramo opozoriti tudi na Zvezno denarno centralo. Le-ta je prve tri vojne mesce prestala najboljše. Vsled velikih reform, ki so se v njej izvršile tekom zadnjih let, se je izpopolnila tako, da je vselej mogla ustreči zahtevam članstva. Ponosni smo, da smo z reformo svoje denarne centrale dosegli tak uspeh ter Vas pozivamo, da blagovolite odslej, ako tega še niste storili, zaupati vse svoje blagajniške preostanke le svoji Zvezni centrali. Ta denar pride le zadružništvu v prid in se s tem spet povzdiguje ugled vsega zadružništva. V slogi je moč! Vsak, ki se tega gesla dejansko ne drži, škoduje celokupnim zadružnim interesom!

Razume se, da so Vam vse nove naložbe brez ozira na moratorij vedno v celem znesku na razpolago!

Nadalje Vas opozarjamo na to, da je na eni strani gotovo, da se bo prihodnje leto po končani vojski rabilo velike zneske in se je za ta slučaj treba pripravljati; na drugi strani pa ni gotovo, da bo pozimi in na pomlad dobiti med ljudstvom toliko denarja kakor sedaj. Bržkone nastane pozneje med ljudstvom popolno pomanjkanje denarja. Treba je misliti na vse slučaje, zato Vam priporočamo, da se ne dajte od sedanjega morebiti močnejšega denarnega pritoka premotiti in zapeljati k temu, da bi ta denar brez ozira na moratorij zopet začeli izplačevati. Bodite previdni in zadržujte denar kolikor mogoče. Zbirajte denar, toda ne razdajajte ga po nepotrebem!

Končno Vas opozarjamo še na sledeče: Po mnogih krajih hočejo ljudje kupiti živeža ali prodati pridelke. Razni brezvestni mešetarji skušajo razmere izrabiti v to, da prodajajo živež prav drago, pridelke pa zopet kupujejo od ljudstva pod ceno. Kmetijske zadruge! Ve ste v tem oziru nekake dobrodelne naprave, kot take od države pripoznane in podpirane! Vaša dolžnost je, da povsod tam, kjer ni reelnih, poštenih trgovcev, same vzamete v roke skupno nakupovanje živil za svoje člane in skupno prodajo kmetijskih pridelkov. Cela vrsta posojilnic in drugih zadrug je to že storila. Storite to tudi tam, kjer se je doslej opustilo, a je vsled krajevnih razmer morebiti potrebno. V takih slučajih Vam bomo zmiraj radi šli na roko bodisi z nasvetom, bodisi dejansko».

Okrožnici se je priložilo za vsako zadrugo večje število letakov, katere razdelite med prebivalstvo. Besedilo teh letakov je sledeče:

«Potekli so trije meseci vojne. Med tem ko so se naši očetje, bratje in sinovi hrabro vojskovali proti sovražnikom, smo mi, ki smo ostali doma, skrbeli, da delo na polju in doma, v obrti in trgovini ne zaostane. Manje delavnih močij je bilo na razpolago, kakor druga leta, zato smo morali mi, ki smo ostali, delati tem bolj. Danes lahko rečemo, da smo prve tri mesece, odkar se je vojska začela, tudi mi doma svoje delo dobro opravili, tako kmetovalec na polju, kakor tudi vsak obrtnik v svoji obrti. Plačilo za naše delo ni izostalo. Sicer ni prišlo med ljudstvo toliko denarja, kakor druga leta, a nekaj lepih dohodkov je bilo vendarle in jih bo, tako upamo, v bodoče še več, ko bomo svoje pridelke pametno spravili v denar.

Ako pa smo vkljub vojski spravili že lepe denarje skupaj, moramo vendarle misliti na bodočnost, misliti moramo na to, da utegnejo nastati še slabši časi. Gotovo je, da bo naš presvitli cesar poklical še mnogo naših fantov in mož pod orožje. S tem odide zopet veliko takih, ki so nam pomagali služiti kruh. Ravno tako pa je gotovo, da po zimi in na prihodnjo spomlad nikjer ne bo toliko dohodkov, kolikor jih je bilo sedaj v jesen, ko smo spravljali pridelke v denar. Potrebno je radi tega, da ta denar, ki ga spravimo sedaj v jesen skupaj, pametno obrnemo in skrbimo s tem za bodočnost.

Pred vsem naj bi v teh resnih časih nihče ne izdal niti vinarja po nepotrebnem. Na zabave menda nihče ne bo mislil; varujte pa se tudi nepotrebnih izdatkov za pijačo, pred vsem za žganje, varujte se izdatkov za razne igre, varujte se izdatkov za vsako nepotrebno stvar. Vsak, ki teh naukov ne bo poslušal, bo sam kriv, ako bo pozneje trpel pomanjkanje in ako bo prišel morebiti celo ob domačijo. Časi so resni! Porabite denar za davke, plačajte obresti od dolgov, plačajte dolgove, v kolikor to zahtevajo postave, ostanek denarja pa varno vložite v svoje posojilnice. Zaupajte posojilnicam! Koliko so pred leti obrekovali posojilnice, sedaj pa ste se sami lahko prepričali, da Vaš denar nikjer ni tako dobro naložen, kakor ravno v posojilnicah, ki jih vodijo od Vas samih izvoljeni možje. Ljudstvo! Posojilnice so Tvoja last, ako jim zaupaš, zaupaš samemu sebi, zaupaš v svojo lastno moč.

Svariti ljudi pred skrivanjem denarja danes že skoraj nikjer ni več treba. Ljudje so se spametovali, ko so videli, kolikokrat je zakopan ali skrit denar bil ukraden, kolikokrat je zgorel ali šel na drug način v izgubo. Če pa se še kje najde take ljudi, potem jih poučite Vi pametnejši, da ni denar nikjer tako na varnem, kakor v naših ljudskih posojilnicah, za katere jamči poštenost in premoženje vsega ljudstva!

Naša skrb za zbiranje denarja pa vendar ne sme iti tako daleč, da bi vsled tega na drugi strani zopet trpeli škodo. To velja v prvi vrsti za kmetovalce. Čisto napačno bi bilo, ako bi kmetovalci v preveliki skrbi za denar razprodali vse svoje pridelke in vso svojo živino. Obdržite si vsega toliko, da boste celo zimo imeli sami živež in da Vam ostane še toliko, da boste prihodnjo pomlad zopet lahko zasjali in zasadili svoja polja ter živinorejo vzdržali vsaj v istem obsegu, kakor je bila doslej. Še le ono, kar ostane čez to mero, se sme prodati. Kdor bi delal drugače, si bo najhuje škodoval, ker se ne ve, po kaki ceni bomo

na pomlad kupovali zrnje za setev in drugo, kar je za obdelovanje kmetijstva potrebno. Sploh ne vemo, če se bo teh potrebščin vobče dalo na pomlad kupiti. Gospodarimo torej pravočasno pametno in previdno!

H koncu povdarjamo, da mora v teh resnih časih iti sosed sosedu na roko. Medsebojno si pomagajte pri delu, opustite medsebojno vsake prepire, opustite nepotrebno pravdanje, ki ljudstvu po nekaterih krajih požre cela premoženja! Bodite trezni in varčni! Bodite složni in se držite stanovskih gospodarskih društev, posebno pa zadrug, ki Vam bodo v sili zmiraj rade šle na roko z nasveti in dejansko».

MILOŠ STIBLER:

K podaljšanju moratorija.

Sedanji moratorij velja do 30. novembra t. l. Brezdvomno je, da bo moratorij s prvim decembrom na še neznan termin zopet podaljšan. Ker pa prinese vsako podaljšanje moratorija, kakor uče dosedanje izkušnje, gotove spremembe, po katerih je ta ali oni stan manj ali bolj prizadet, zato je v interesu kmečkih gospodarskih organizacij, da se pravočasno pobrigajo in poskrbe, da pridejo v nov moratorij določbe, ki bodo odgovarjale položaju našega kmetijstva. Zadrúžna Zveza v Celju, koje članstvo sestoji do 95% iz kmetovalcev in kmečkega prebivalstva vobče, je vprašanje novega moratorija natančno preštudirala ter napravila posebne vloge na c. kr. poljedelsko ministerstvo, kakor tudi na Splošno zvezo kmetijskih zadrug na Dunaju. Izvajanja teh vlog so bistveno sledeča:

»Zadrúžna Zveza v Celju zbira pri članicah podatke o tem, kake izkušnje imajo zadruge v svojem poslovanju vsled vojnega stanja. Na podlagi obsežnega zbranega gradiva se je med drugim dognalo, da so kmetovalci celo nakup najvažnejših kmetijskih potrebščin, kakor n. pr. umetnih gnojil, nenavadno močno skrčili, kar mora imeti za kmetijsko produkcijo prihodnjega leta neugodne posledice. Vzroki tega pojava so sledeči: 1. Prejemki so letos v vsakem oziru manjši, kakor prejšna leta. 2. Moratorij za oktober in november dovoljuje v gotovem obsegu izterjevanje dolgov, kar seveda v sedanji izjemni dobi izrabi vsak upnik. 3. Temu nasproti so do malega vsi denarni zavodi vseh južnih pokrajin

dovoljevanje novih posojil skoraj popolnoma ustavili. V jesenski dobi je kmetovalec še ustregel zahtevam upnikov, ker je bilo nekaj dohodkov pri prodaji odvišnih pridelkov. Ako pa se bo tudi v zimskih mescih nadaljevalo s skrčevanjem moratorija, potem se bo s tem prisililo kmetovalce, da v plačevanje obveznostij prodajo slednje, kar še imajo: živino. Da bi se pa tako ravnanje moralo že v najkrajšem času na škodo vsega narodnega gospodarstva hudo maščevati, o tem ni dvoma.

Glede moratorija torej prosi Zadrúžna Zveza v Celju sledeče: C. kr. poljedelsko ministerstvo in Splošna zveza avstrijskih kmetijskih zadrug na Dunaju naj predvsem v interesu malega in srednjega kmetijstva delujeta na to, da se moratorij poráljša in sicer tako, da bodo kmetovalci za dobo prihodnje zime in prihodnje pomladi, ako bi vojno stanje takrat še obstojalo, izvzeti tudi delnega plačevanja obveznostij«.

Zadrúžna Zveza v Celju se je obrnila tudi do štajerske c. kr. kmetijske družbe, do nemške zadrúžne zveze v Gradcu, do kranjske c. kr. družbe, do Zadrúžne zveze v Ljubljani in do Zveze goriških gospodarskih zadrug in društev s prošnjo, da se le-te ugledne korporacije obrnejo v interesu našega kmetijstva do poklicanih centralnih uradov na Dunaju s podobnimi vlogami.

Ljubljansko deželno sodišče in zadrúžni deleži.

Kakor je poročal M. Stibler v 6. številki letošnje »Zadrúge« in v št. 271 »Oesterr. landwirtsch. Genossenschaftspresse«, je ljubljansko deželno sodišče pozvalo »Kmetško hranilnico in posojilnico v Matenji vasi«, naj poviša svoje deleže na 20 K. Proti temu pozivu se je posojilnica, kakor je iz Stiblerjevega poročila razvidno, brezuspešno pritožila na graško nadsodišče. Zadeva je vzbudila zbog svoje načelne važnosti med avstrijskimi zadrugarji mnogo pozornosti. V strokovnem glasilu splošne zveze nemških pridobitnih in gospodarskih zadrug na Avstrijskem »Die Genossenschaft« piše znani nemški zadrúžni strokovnjak dr. Maresch:

»Navzlic temu, da je bila pritožba (posojilnice v Matenji vasi) zelo dobro utemeljena, ji nadsodišče vendar ni ugodilo, češ da

rekurzna izvajanja niso taka, da bi nadsodišče drugače razsodilo ko registersko sodišče v Ljubljani. In to tem manj, ker je nadsodišče v drugih slučajih pripoznalo isto pravno naziranje kot pravilno. Pri obravnavanju te zadeve — nadaljuje pisatelj — moramo vnaprej poudarjati, da stoje vse združne zveze na stališču, naj se določajo čim višji združni deleži. Zato nikdo ne trdi, da bi bil delež po 2 K primeren. Toda vsi pristaši združne samopomoči morajo kar najodločnejše ugovarjati, da bi registersko sodišče dajalo v tem oziru brez pravne podlage kaka naročila. Utemeljevanje ljubljanskega sodišča za to njegovo naročilo je juridični kuriozum. Ono govori o »nujnih predpisih«, proti katerim greše bojda posojilnična pravila in izjavlja istočasno, da v zakonu ni določena izrecno niti maksimalna, niti minimalna meja združnega deleža. Ljubljansko sodišče izjavlja, da se samouprava zadrug lahko uveljavlja v okvirju obstoječih zakonov, trdi pa zopet potem, da je ta postavno dopuščena samouprava omejena ne le po zakonu, temveč tudi po združnem smotru. Po naziranju registerskega sodišča bi torej združni zakon s »tihimi nujnimi predpisi« prepovedoval vse združne uredbe ali podjetja, katera bi se sodišču ne zdela umestna. Kajti s svojim pozivom na zvišanje združnega deleža se postavlja sodišče na stališče, kakor da bi imelo ono pravico razsojati o gospodarskih vprašanih zadrugah. Naziranje, da tvorijo večinoma deleži obratno glavnico posojilnico in da služijo deleži ter rezerve za kritje poslovnih stroškov, je krivo. Da tvorijo deleži pri vseh kreditnih zadrugah le del, mi pravimo žalibog, da le del obratne glavnice (katera obstoja tudi iz hranilnih vlog in izposojil) in da se morajo obratni stroški pokrivati iz zaslužka obratne glavnice, ne iz glavnice same, o tem se bode registersko sodišče že še prepričalo tekom svoje »združne prakse«. In zakaj bi ravno deleži po 20 K bili v tem slučaju najumestnejši, tudi ni prav jasno. Po vsem tem pa si lahko mislimo, kam bi vodile dalekosežne pravice registerskega sodišča, kakor jih vsebuje načrt novega združnega zakona. Vendar pa niti ta ne predpisuje visokosti deleža. V prilogah se pravi k § 95:

»Lastna korist zadrug zahteva, da skušajo prenizke deleže zvišati; povrh tega bodo pa gotovo združne zveze pri ustanovitvi novih zadrug, kjer pomagajo s svetom in dejanjem, same presodile, kako velikih sredstev potrebuje novoustanovljena zadruga in bodo po tem svetovale glede določitve deležev.«

Zato se naj prepusti mirno kot doslej posameznim zadrugam

in zvezam, da naj ukrenejo glede visokosti deleža. Bolje je še vedno, da napravi zadruga kako napako, kakor da se dado sodišča zvoditi na to polje. Bilo bi zelo želeli, da bi Splošna zveza avstrijskih kmetijskih zadrug napravila v tej zadevi pritožbo na najvišjo instanco.«

L.

Zadružne in razne gospodarske vesti.

Narodnogospodarski pomen zadružnih elektrarn na deželi.

»Naši pazljivosti ne sme uiti važen gospodarski dogodek, ki se vrši na Sp. Štajerskem ravno ta leta. To je ustanavljanje velikih elektrarn na Dravi. V gospodarskem oziru bo za Sp. Štajer pač le koristno, ako se bo na naših tleh proizvajalo toliko električne moči, da je bo dovolj za gospodarstvo vseh naših stanov. Z gospodarskega in narodnega stališča bo dobro ustvariti organizacijo slovenskih konzumentov; ustanavljanje krajevnih zadrug za uporabo električne moči na deželi nam mora biti pred očmi.« Tako se je govorilo na zadnjem občnem zboru Zadružne Zveze v Celju o eni izmed njenih bodočih nalog. Kakor znano, so se mislile postaviti ob Dravi na Štajerskem tri elektrarne. Ena se že gradi pri Fali, drugo ste projektirali skupno mesti Maribor in Gradec pri Mariboru, tretja družba za stavbo velike elektrarne ob Dravi se je osnovala v Ptuj. Z mariborsko-graškim načrtom menda v doglednem času ne bo ničesar, ker primanjkuje denarja in ker je mariborska mestna občina že sklenila s falsko družbo posebno pogodbo glede dobave električnega toka za Maribor. Kaj je s ptujsko družbo, piscu teh vrst ni znano, čakati pa bo menda treba še precej časa na realiziranje njenega načrta. Delo pri falski elektrarni se vkljub vojni nadaljuje in utegne biti najkasneje v dveh letih končano. Elektrarna bo prodajala tok po celi deželi in na občnem zboru Zadružne Zveze se je že govorilo, kakor priča uvodni citat, o organizaciji slovenskih konzumentov. Ker je na domače podjetje v enako velikem obsegu težko misliti, bo torej treba vsaj z organizacijo domačih konzumentov doseči napram falski elektrarni gotove ugodnosti. O porabljenosti in važnosti električne moči v kmetijskem obratu pač ni nobenega dvoma. Naprednejši kmetovalci v čeških in nemških deželah so že zadnja leta ustanavljali jedno zadružno elektrarno za drugo; nemška

državna zveza je štela lani med svojimi članicami 425 elektrarn in poroča, da se zadnja leta nobena vrsta zadrug tako naglo ne širi kakor baš elektrarne. O koristi, ki jo donašajo zadružne elektrarne svojim članom, pravi v saksonskem zadružnem glasilu inženir Kastendieck: »One nam varčujejo pri izdatkih za delavce. To spoznanje je pač največ kmetovalcev vodilo do tega, da so pristopili. Kdor ima električni tok na razpolago, lahko z njim hitro opravi veliko podrobnega dela pri hiši: elektrika mu goni slamoreznice, sesalke za vodo, mlatilnice; v časih, ko manjka delavcev, je to velikega pomena. Stroški za mali motor se hitro izplačajo. In kdo ne hvali praktične električne luči? Varna je bolj ko vsaka druga, snažna in močna je, imaš jo vsak čas pri roki v hiši, v kletih, shrambah in hlevih.« Vse te prednosti električne sile in luči pa pridejo še toliko bolj v poštev v težkih časih, kakor jih imamo sedaj, ko manjka zanesljivih delavcev in poslov.

Redno pobiranje hranilnih vlog na domu. Ravnateljstvo hranilnice v Schönebergu je upeljalo nov način zbiranja hranilnih vlog. Poseben uradnik pobira tedensko hranilne vloge po stanovanjih strank, ki se za to prijavijo. Kakor kaže zadnji četrletni izkaz, si ta način pobiranja hranilnih vlog pridobiva vedno več prijateljev. Pobiranje ne stane ničesar; jemljejo se hranilne vloge po 50 vinarjev, 1 K in 20 K po našem denarju. Takih strank ima hranilnica sedaj 4.870; hranilnih vlog se nabere tedensko za 40.000 K.

Stanje zadružništva na Ogrskem in Hrvaškem koncem leta 1913. Koncem leta 1913 je bilo na Hrvaškem 1.169 zadrug, na Ogrskem 7.020. Posebno krepko so se razvijale zadruge za zavarovanje živine, konzumne zadruge in še le v zadnji vrsti posojilnice. Deželna centrala v Budimpešti je štela 2.425 zadrug, »Hangya« 1252 konzumnih zadrug; ostale odpadejo na manjše ogrske, hrvatske in srbske. Organiziranih je vsega skupaj 5.615 zadrug. Hrvaške in ogrske zadruge se ukvarjajo tudi v večjem obsegu z razkosavanjem posestev in z odpravljanjem izseljencev v prekomorske dežele.

Vojna in zasebne dobave. Mnoge konzumne zadruge tožijo, da hudo trpe, ker so jim veletržci stornirali pogodbe in sklepe za dobavo živil in drugega blaga. V mnogih slučajih niso velike tvrdke popolnoma upravičeno stornirale sklepov — storile so to le zategadelj, ker upajo doseči višje cene. Da moramo tako postopanje v interesu prebivalstva obsojati, je le naravno. Zadružne zveze pa so morale konzumnim zadrugam vendar kake tožbe

odsvetovati, ker je težko računati na uspeh. Težko je namreč dokazati, da kak trgovec res ni mogel dati blaga, prej se lahko dokaže nasprotno. Zato moramo priporočati mirne poravnave — kjer pa iste niso mogoče, za sedaj potrpeti.

Najvažnejša naloga zadrug v vojnem času je, kakor pravi dobro »Die Genossenschaft«, da vzdrže svoj obrat kolikor le možno neomejen. Tisto načelstvo, ki misli sedaj lenariti ali le najpotrebnejše delo opravljati, ne shvača pravilno svoje naloge. Kreditne zadruge, ki se sedaj ne potrudijo dobiti čim več hranilnih vlog in ki ne pomagajo svojim članom vsaj v skromnem obsegu vzdrževati gospodarstva z malimi posojili, so podobne prijateljem, kateri nas v sili zapuste. Kajti nobena pomožna akcija ali dobrodelnost ne more nadomestiti dobrot rednega gospodarstva. Kdor daje milodare ne pa dela oziroma prilike za delo, ne kaže razumevanja za prave gospodarske potrebe.

Skrb za združne uradnike in nastavlence. Kolikor more skrbeti vsaka zadruga za rodbine svojih mobiliziranih uradnikov in uslužbencev vsake vrste, nasvetuje »Die Genossenschaft«, bo sama vedela — ali da nekaj stori, je njena socialna dolžnost. Naj služi v tem oziru za vzgled zasebnim podjetnikom. Če je le količkaj možno, naj se čuvajo mobilizirancem mesta in si naj načelstva pomagajo s pomožnimi močmi. Rodbinam se sicer ne bodo mogle izplačevati cele plače — to bodo zmogli le premožni zavodi — ali večje in manjše podpore so mogoče. Tu in tam se bodo dale dobiti iz prizadetih rodbin pomožne moči; tudi bi naj nemobilizirani uradniki darovali kak odstotek svojih dohodkov za rodbine mobiliziranih tovarišev. Člani načelstev in nadzorstev bi se v ta namen zadovoljili morda tudi z manjšimi remunericami tam, kjer se iste delijo.

Se naj sprejemajo novi člani? Na to vprašanje odgovarja glasilo predarelskih rajfajzenovk: Ker je treba sedaj z denarjem varčevati, naj zadruge ne sprejemajo takih novih članov, ki prosijo za posojila. Saj se bode moglo že dosedanjim združnikom pomagati le v skromnem obsegu. Slabi časi še niso pri kraju.

Velike narodnogospodarske zgube vsled neracijonelnega kmetovanja. V »Kmetovalcu« piše nekdo prav dobro o naših gospodarskih grehih. Izvajanja pisatelja so tako primerna, da jih tu deloma citiramo. Nanašajo se sicer v prvi vrsti na kranjske razmere, ni pa mnogo ali nič boljše tudi po ostalem Slovenskem. Pisatelj pravi: »Povprečen pridelek žita je pri nas sramotno nizek. Vso krivdo tega gospodarskega pripisujemo podnebjju, zemlji itd.

to so »grešni kozli«. In končno vpregamo konja pri repu in si mislimo da, Bog ve kako napredujemo, če imamo par mlatilnic na motor, kimlatijo skoraj prazno slamo, iz ktere na drag način dobivamo borne množine zanikarnega zrnja. Zanikarno obdelovanje zemlje, popolnoma nezadostno gnojenje, setev ničvrednega semenskega žita in slabo oskrbovanje žitnega polja so pravi vzroki naši revščini. Pridelovanje žita se je pri nas popolnoma zanemarilo. V enomer veliko preveč kričimo le o pospeševanju živinoreje, dasi je umno poljedelstvo predpogoj dobičkonosni umni živinoreji in dasi vrhutega nimamo majhnega dohodka od žita, ki se da prav ogromno povečati. Presodimo naslednje številke, kažoče nam naš povprečni pridelek v primeri s slabim srednjim pridelkom, ki se povprečno doseže pri umnem pridelovanju:

Kranjski povprečni pridelek v kg na ha :		Slab srednji pridelek pri količkaj umnem obdelovanju na ha v kg:
pšenica	920	1.500
rž	770	1.200
ječmen	790	1.000
oves	950	1.200
turščica	1260	2.000
ajda	460	700

Povprečni poljski pridelki na Kranjskem so celo pri sedanjem nerazumnem gospodarstvu na leto vredni celih 30 milijonov K; brez vseh težav, edinole z umnim obdelovanjem, se da zvišati vrednost kranjskih poljskih pridelkov za najmanj eno četrtino, kar bi pomenilo letno 7'50 milijonov kron. Če večje stroške umnega obdelovanja (umetna gnojila, boljše seme itd.) pretirano cenimo letno na 2'50 milijonov kron, ostane še vedno 5 milijonov K, ki našim kmetovalcem vsako leto odidejo vsled nezadostne strokovne naobrazbe in zanikarnosti«. Pripomnimo, da je na Češkem povprečni pridelek na ha mnogo višji ko pri nas in še tožijo njihovi kmetijski veščaki leto za letom o »zgubljenih milijonih« vsled neracijonelnega obdelovanja češke zemlje. Za kmetijsko naobrazbo se pri nas govori in piše dosti — a le polagoma prodira med kmetovalci spoznanje, da ima gospodarski poduk za nje vendarle velik praktičen pomen.

† **Dr. Gustav Bohutinsky.** Dne 12. septembra je umrl v Mostarju profesor kr. višje šole v Križevcu na Hrvaškem dr. Gustav Bohutinsky. Bil je še le 37 let star. Hrvatski zadrugarji so ga cenili kot izvrstnega predavatelja o gospodarskih, zlasti pa

zadružnih vprašanjih. Znal je zanimivo in poljudno govoriti ter so se zbirali zadrugarji od blizu in daleč na njegova predavanja. Hrvatski in tudi slovenski napredni gospodarji pa ga poznajo tudi vsled njegovih študij in poskusov z različnimi vrstami žita. Tako je dognal, da ugaja podnebje na Hrvaškem in Slovenskem prav posebno Sierbanovi profilik — pšenici; semena od te pšenice se je prodalo mnogo tudi na Slovensko.

Mlekarska stolica na nameravani visoki kmetijski šoli v Zagrebu. Hrvaška vlada se bavi z mislijo prestaviti sedanjo višjo kmetijsko šolo iz Križevca v Zagreb in jo preurediti v visoko kmetijsko šolo. Novi zavod bi se združil z že obstoječo »šumarsko akademijo«. V hrvatskih strokovnih kmetijskih krogih sodijo istotako kot pri nas, da mora mlekarstvo postati jeden najboljših denarnih virov kmetijstva na avstrijskem jugu, zato zahtevajo, da se naj na nameravani visoki kmetijski šoli v Zagrebu ustanovi stolica za mlekarstvo. Ta stolica bi naj postala Hrvatom to, kar je izvrstna mlekarska šola v Kromerizu za Čehe; vzgojila bi naj specialiste v tej gospodarski stroki, kateri bi naj ljudstvo vanjo uvedli in vodili. Ako se nova stolica ustanovi, bo dana tudi Slovincem prilika, da jo posečajo.

Delovanje nadzorstev v vojnem času. Sedanji vojni položaj zahteva od vseh stanov pomnoženo delavnost. Kajti le na ta način se nam bode posrečilo omiliti škode in preprečiti zmešnjave, ki nastanejo vsled vojske v gospodarskem življenju. Zaradi tega priporočamo prav posebno nadzorstvom naših zadrug, da se posvečajo sedaj svoji nalogi z vso vnemo in požrtvovalnostjo. Želeti je, da bi vsaj enkrat na mesec revidirala poslovanje zadrug. To je potrebno zlasti tam, kjer je šel poslovodja na vojsko in kjer so nastale tudi spremembe in občutne vrzeli v načelstvih. Zaupanje prebivalstva v naše zadružništvo se mora na vsak način vzdržati in zadruga zdrave za bodočnost ohraniti.

Revizije zadrug. Zadružna Zveza v Celju nadaljnje revidiranje zadrug tudi v vojnem času. Ker so revizije združene z vsestranskim podukom, bodo članicam v sedanjih razmerah, ki prinese marsikaj novega, tem bolj dobrodošle.